

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยที่ได้รับพระพุทธศาสนาเป็นเวลากว่าพันปีมาแล้ว พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์เป็นพุทธมามกะ ประชาชนนับถือพระพุทธศาสนาร้อยละ ๙๔.๗๕ เอกลักษณ์ของชาติและวัฒนธรรมทุกสาขาผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา ตั้งแต่เกิดจนตาย^๑ ศาสนาจึงเกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาชีวิตมนุษย์ ธรรมะในศาสนาคือกฎธรรมชาติของชีวิต ผู้ศึกษาจนเข้าถึงธรรมะในศาสนาเลือกนำหลักธรรมมาปฏิบัติได้ถูกต้อง ย่อมประสบความสำเร็จในสิ่งอันพึงประสงค์ แต่ผู้ที่ไม่สนใจศาสนาจัดเป็นบุคคลผู้ประมาทในวิถีทางการดำเนินชีวิตของตน ศาสนาเกิดขึ้นมาเพื่อประกาศให้มนุษย์ชาติทั้งหลายได้ทราบว่า ความสุขที่แท้จริงที่พวกเขาพยายามแสวงหาให้พบนั้นมีอยู่ ยามใดที่มนุษย์ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา มนุษย์ก็จะมีแต่สันติสุขสันติภาพ ยามใดที่มนุษย์เหินห่างจากศาสนา ก็จะทำให้พากันประพฤติดนออกนอกแนวทาง ความทุกข์ความเดือดร้อนจากสารพัดก็จะตามมา^๒ พระศาสดาคือบุคคลที่ทรงสามารถประพฤติปฏิบัติทางจิตใจจนสามารถเอาชนะความทุกข์ได้ และได้ทรงพบความสุขที่แท้จริงของตนเอง แล้วทรงแนะแนวทางปฏิบัติอันนำไปสู่เป้าประสงค์ที่เป็นความสุขแท้จริงของมนุษย์^๓ ประเทศไทยได้รับพระพุทธศาสนาเป็นที่พึงทางจิตใจ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๓ และได้ถือเป็นศาสนาของชาติตั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๐๐ จนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลากว่า ๗๐๐ ปี คนไทยเกือบทุกคนเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา เพราะได้รับพระพุทธศาสนาเถรวาทมาจากอินเดีย โดยการนำเข้ามาของพระโสณะและพระอุตตระ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๘ เป็นต้นมานั้น จึงเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนามีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน แต่การศึกษาค้นคว้าหลักธรรมจำกัอยู่ในวงการของพระภิกษุ – สามเณรที่ใช้ภาษามคธ ยากที่จะเข้าใจสำหรับพุทธศาสนิกชนที่มีความสนใจในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามีใช้สมบัติของชาวพุทธเท่านั้น แต่เป็นสมบัติของมนุษยชาติทั้งมวล^๔

^๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ประวัติพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์น การพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๐.

^๒ สมทรง ปุณฺณฤทธิ, **พุทธธรรมกำมือเดียว**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๑๐.

^๓ ดนัย ไชยโยธา, **นานาศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๙), หน้า, คำนำ.

^๔ พระสุธีวรญาณ, **พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ : รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ตถาตา พับลิเคชั่น, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕๐.

^๕ พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๓), หน้า ๗.

พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ก็เป็นสมบัติร่วมของทุกคน ศาสนาทุกศาสนาที่เกิดหลังพระพุทธองค์ ต่างก็ได้ยืมเอาแนวคิดดีๆ ไปจากพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น การที่จะให้พุทธศาสนิกชนและมนุษยชาติเข้าถึง หลักธรรม ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้มีการแปลพระไตรปิฎกภาษามคธฉบับ มหาจุฬาเตปิฎกให้เป็นภาษาไทยขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์การแปลเป็นภาษาไทยให้อ่านง่าย เพื่อให้ พระภิกษุ – สามเณร พุทธศาสนิกชนและผู้สนใจทั่วไปเข้าใจเนื้อความในพระไตรปิฎก^๖ ดังพระบรม ราชโฆวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในพิธีเปิดการประชุมยุว พุทธิกสมาคมทั่วประเทศ ครั้งที่ ๑๖ ณ วัดคีรีวงศ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ว่า “พระพุทธศาสนามีธรรมะอยู่มากมายหลายชั้นอันพอเหมาะพอดีกับอัธยาศัยจิตใจของบุคคลประเภท ต่างๆ สำหรับเลือกเฟ้นมาแนะนำสั่งสอน ชัดเกลาคความประพฤติปฏิบัติของบุคคลให้ดีเจริญขึ้นได้ อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวโดยหลักใหญ่แล้วคือสอนให้เป็นคนดี ให้ประพฤติประโยชน์ ไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้ลำบากเสียหาย สอนให้รู้จักตนเอง รู้จักฐานะของตน พร้อมรู้จักหน้าที่ ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติในฐานะนั้นๆ ซึ่งเมื่อปฏิบัติโดยถูกต้อง ครบถ้วนแล้ว ย่อมจะนำความสุข นำความเจริญสวัสดิมาให้ได้ทั่วถึงกันหมดหรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็นำความสุข ความร่มเย็นและ ความวัฒนาถาวรให้เกิดแก่สังคมมนุษย์”^๗

จะเห็นได้ว่าพระบรมราชโฆวาทดังกล่าวถึงให้พุทธศาสนิกชนทุกคนขึ้นวรรณะทุกเพศวัย เลือกเฟ้น คัดกรองธรรมะมาใช้ให้เหมาะสมตามจริตและศักยภาพของแต่ละบุคคล การที่จะเลือก นำมาใช้ได้นั้น ผู้สนใจทั่วไปต้องศึกษาพระธรรมจากพระไตรปิฎกอันเป็นคลังปัญญาให้เข้าใจเสียก่อน ซึ่งปัจจุบันก็ได้อาศัยพระไตรปิฎกที่แปลเป็นภาษาไทย รวมถึงพระไตรปิฎกฉบับประชาชนที่เหมาะสมกับ การทำความเข้าใจ พระธรรมที่ถูกจารจารึกเป็นภาษาไทยจึงง่ายสะดวกต่อการศึกษาทำความเข้าใจ สำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิด ความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการ ติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบธุรกิจ การงาน และดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้กระบวนการการคิดวิเคราะห์ วิจัย และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันให้เจริญก้าวหน้า นอกจากนี้ยังเป็นสื่อแสดง

^๖ เอกรัตน์ อุดมพร, **อิศรญาณภาษิตสุดยอดภาษิต**, (กรุงเทพมหานคร : หจก. เรื่องแสงการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๘๑.

^๗ คณะกรรมการจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติ, **คำพ่อสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๔๙), หน้า ๑๒๙.

ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี สุนทรียภาพเป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป^๔

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ให้เป็น หลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดจุดมุ่งหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย และกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก พร้อมกันนี้ได้ปรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้อง กับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น^๕ นอกจากนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวทางการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะ และความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ ๒๑ โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมรักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์มีทักษะด้านเทคโนโลยีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ นี้ จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่น และสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมี

^๔ ฟองจันทร์ สุขยิ่งและคณะ. หนังสือเรียนภาษาไทยวรรณคดีและวรรณกรรม.๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ อจท., ๒๕๕๑), หน้า คำนำ.

^๕ กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์แห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๑ – ๒.

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีความรู้และทักษะพื้นฐาน โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ^{๑๐}

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญดังนี้ ๑) เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล ๒) เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสดำเนินการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ ๓) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ๔) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้ ๕) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ๖) เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพจึงกำหนดเป็นจุดหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ ๑) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๒) มีความรู้อันเป็นสากลและความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต ๓) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย ๔) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ๕) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข^{๑๑}

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานรายวิชาภาษาไทยกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ใน ๕ สาระการเรียนรู้ ดังนี้ มาตรฐาน ท ๑.๑ ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิด เพื่อนำไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน มาตรฐาน ท ๑.๒ ใช้กระบวนการเขียนเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ มาตรฐาน ท ๓.๑ สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณ และสร้างสรรค์ มาตรฐาน ท ๔.๑ เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของ

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^{๑๑} อ้างแล้ว,

ชาติ มาตรฐาน ท ๕.๑ เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิจาร์ณวรรณคดี และวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง โดยเฉพาะสาระที่ ๕ คือ วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่มุ่งแสดงหลักคำสอนและเน้นให้เห็นผลของความคิดความชั่ว^{๑๒} เช่น เรื่องไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาลิไทย) แห่งกรุงสุโขทัย มหาชาติคำหลวง พระราชนิพนธ์สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ในสมัยอยุธยา พระมาลัยคำหลวง และนันทโศภนคำหลวง พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก ผลงานเหล่ากวีในสมัยรัตนโกสินทร์ และปฐมโพธิ์กถา พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ในรัชกาลที่ ๓ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีทานชาดกอีกหลายเรื่องที่น่าสนใจสำหรับการอ่าน ฟัง และแสดงมหรสพเพื่อความบันเทิงโดยแฝงหลักธรรมคำสอนไว้ด้วย เช่น เสือโคคำฉันท์ สรรพสิทธิ์คำฉันท์ วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับสุภาษิตคำสอนมุ่งแสดงแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนในสังคม เช่น สุภาษิตพระร่วง ส่วนหนึ่งที่จารึกไว้บนแผ่นศิลาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส โคลงโลกนิติ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร อิศรญาณภาษิต พระนิพนธ์หม่อมเจ้าอิศรญาณ โคลงโสฬสไตรยางค์และโคลงนฤพุนาการ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น ในคำสอนในโคลงโลกนิติเป็นคำสอนที่ให้ข้อคิดเตือนใจ และให้ข้อแนะนำที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนในสังคม มุ่งสอนให้เป็นคนดีและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องในสังคม สอนให้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เช่น

โคลงโลกนิติสอนให้รู้จักความคิดความชั่ว การที่เราได้รับผลอย่างไรย่อมมีเหตุจากการกระทำของเราทั้งสิ้น ผู้ทำดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน ส่วนผู้ทำชั่ว ผลที่เกิดจากการทำชั่วนั้น ย่อมก่อกวนใจซึ่งเปรียบได้กับสนิมกัดกร่อนเนื้อเหล็กให้ผุพังไป ดังที่ว่า

สนิมเหล็กเกิดแต่เนื้อ	ในตน
กินกัดเนื้อเหล็กจน	กร่อนขรุขระ
บาปเกิดแต่ตนคน	เป็นบาป
บาปย่อมทำโทษซ้ำ	ใส่ผู้บาปเอง ^{๑๓}

สอนให้มีความวิริยะอุตสาหะในการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหาความรู้อย่างไม่หยุดหย่อนด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ตนเองเกิดปัญญา การที่จะเป็นคนมีสติปัญญา ไม่ว่างเว้นจากการฟัง การถามหากมีความกังขาในปัญหา การจดบันทึกทุกครั้งที่ได้รับสารสาร เพียงเท่านี้ก็ถือว่าเป็นนักปราชญ์รู้เท่าทันสิ่งต่างๆ ดังที่ว่า

^{๑๒} กระทรวงศึกษาธิการ, หนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย : วรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สกสค. ลาดพร้าว, ๒๕๕๐), หน้า ๕.

^{๑๓} กระทรวงศึกษาธิการ, หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้วรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สกสค. ลาดพร้าว, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

เว้นวิจารณ์ว่างเว้น	สดับฟัง
เว้นที่ถามอันยัง	ไปรู้
เว้นเล่าลิขิตสัง -	เกตว่าง เว้นนา
เว้นตั้งกล่าวผู้	ปราชญ์ได้ถาม ^{๑๔}

ในบทอิศรญาณภาษิต ที่นิพนธ์ด้วยหม่อมเจ้าอิศรญาณแต่ละบทก็มีการสอดแทรกหลักธรรม คือ สังคหวัตถุ เป็นหลักธรรมที่ควรแก่การปฏิบัติกันในระหว่างหมู่ญาติ หรือระหว่างผู้คนในโลกเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้สามัคคีกัน ดังที่ว่า

ชายข่าวเปลือกหญิงข่าวสารโบราณว่า	น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่าอักษณาสัย
เราก็จิตคิดดูเล่าเขาก็ใจ	รักกันไว้ดีกว่าชิงระวังการ ^{๑๕}

นอกจากนี้ยังมีหลักพุทธธรรมที่สอดแทรกอยู่ในบทบทร้อยกรอง (กลอน โคลง ร่าย ฉันท์ และกาพย์) ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย หนังสือเรียนวรรณคดีวิจักษ์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งบทบทร้อยกรองแต่ละเรื่องเหมาะแก่การทำความเข้าใจให้ชัดแจ้ง โดยการศึกษาตีความ ถอดความออกมาเป็นหลักพุทธธรรม อันจักเป็นการเผยแผ่พุทธธรรมสู่สาธารณชนทั่วหน้ากัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักษ์ ประเภทบทบทร้อยกรอง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ซึ่งผู้วิจัยศึกษารายละเอียดของ ๑) ศึกษาประวัติและเนื้อหาของวรรณคดีวิจักษ์ ประเภทบทบทร้อยกรอง ๒) ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักษ์ ประเภทบทบทร้อยกรอง และ ๓) ศึกษาคุณค่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักษ์ ประเภทบทบทร้อยกรอง ที่มีต่อสังคมไทย อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คณะครูอาจารย์ นักเรียน และบุคคลทั่วไปที่สนใจใคร่ศึกษาในหลักสูตรดังกล่าว ตลอดจนนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิต อีกทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการเผยแผ่หลักพุทธธรรมสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติและเนื้อหาของวรรณคดีวิจักษ์ ประเภทบทบทร้อยกรอง

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักษ์ ประเภทบทบทร้อยกรอง

^{๑๔} เล่มเดียวกัน, หน้า ๕๔.

^{๑๕} เอกรัตน์ อุดมพร. อิศรญาณภาษิต สดุดยอดสุภาษิต, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เรื่องแสงการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๖.

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาคุณค่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักข์ ประเภทบทหรือยกกรอง ต่อสังคมไทย

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ศึกษาเฉพาะหนังสือวรรณคดีวิจักข์ ประเภทบทหรือยกกรอง

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากหลักฐานข้อมูลในพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ อรรถกถา ฎีกา หนังสือตำราและงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิจัย

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ วรรณคดีวิจักข์และเนื้อหามีความเป็นมาอย่างไร

๑.๔.๒ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักข์ ประเภทบทหรือยกกรองมีอะไรบ้าง

๑.๔.๓ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักข์ ประเภทบทหรือยกกรองมีคุณค่าต่อสังคมไทยอย่างไร

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ วิเคราะห์ หมายถึง การแยกออกเป็นส่วนๆ เพื่อศึกษาให้ถ่องแท้^{๑๖} การอ่านพินิจแปลความ ตีความและถอดความออกมาในรูปพุทธธรรม

๑.๕.๒ พุทธธรรม หมายถึง คำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เป็นคำสอนเดิมแท้ของพระพุทธเจ้า^{๑๗} ที่ปรากฏในบทหรือยกกรองรูปแบบโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และร้อย

๑.๕.๓ หนังสือเรียนภาษาไทย หมายถึง แบบเรียนภาษาไทยที่กระทรวงศึกษาธิการปรับปรุงจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ด้วยกำหนดจุดหมาย มาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย และกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันเวทีโลก ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่ใช้ศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑^{๑๘}

^{๑๖} พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๗๑.

^{๑๗} พระเทพเวที, (ประยุทธ์ปยุตโต), พุทธศาสตร์กับการแนะแนว, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๔), หน้าคำนำ.

^{๑๘} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์แห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

๑.๕.๔ วรรณคดีวิจักษ์ หมายถึง การอ่านแล้วเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งจนตระหนักในคุณค่าของวรรณคดีเรื่องหนึ่งๆ ว่าเป็นศิลปะที่ถึงพร้อมเพียงใด มีข้อดีเด่นอย่างไร มีข้อด้อยอย่างไร มีข้อคิดที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงเพียงใด ตลอดจนหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดี เป็นต้น เกิดความตระหนักย่อมนำไปสู่ความซาบซึ้งในคุณค่าทำให้เกิดความห่วงแหน ต้องการจะรักษาไว้ให้ดำรงเป็นสมบัติของชาติต่อไป^{๑๙}

๑.๕.๕ บทร้อยกรอง หมายถึง คำประพันธ์ที่เรียบเรียงให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งลักษณะ โดยเน้นจังหวะเสียงซึ่งเกิดจากการกำหนดจำนวนพยางค์เป็นวรรค เป็นบาท หรือเป็นบท การสลับ กำหนดระดับเสียงโดยบังคับวรรณยุกต์ การผูกคำคล้องจอง^{๒๐} และเป็นคำประพันธ์ที่ใช้แต่งร้อยกรอง ได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และร่าย มีนิราศภูเขาทอง และโคลงโลกนิติ เป็นต้น

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ พระเทพเวที (ประยูรธรรมาภรณ์) ได้แสดงทรรศนะในหนังสือพุทธศาสนากับการแนะแนวไว้ว่าพุทธธรรมเป็นการแนะแนวต้นแบบเพราะการแนะแนวพุทธธรรมนี้ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักช่วยตนเองยอมรับศักยภาพของมนุษย์ในการแก้ปัญหาตลอดจนให้รู้จักในเงื่อนไขเหตุปัจจัยและวิธีการ ซึ่งมีขั้นตอนครบถ้วนตามหลักการแนะแนว^{๒๑}

๑.๖.๒ พระครูอภิรักษ์ชัยมงคล (พระมหาตุ้ กิตติวณฺโณ (วงษ์มณี)), ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาพัฒนาเชิงจริยธรรมที่พระสงฆ์ชาวอีสานนำไปใช้สอนบทพญานาฬที่ใช้หลักพุทธธรรมโดยตรงตัวหมายความว่าใช้ศัพท์ทางพุทธธรรมตรงตัวตามอักขรมาตั้งเป็นบทพญานาฬเพื่อสั่งสอนเช่น “ขันธทั้งห้า เวทนาอันเนื่องมีภัยสว่างอันคือปึงปึงปลา” โดยในบทพญานาฬนี้ใช้คำว่า “ขันธ ๕” และ “เวทนา” เพื่อมาอธิบายสังขารว่าเป็นธรรมชาติที่ร้อนเร่าเหมือนกับการปึงปลาด้วยไฟ บทพญานาฬที่แทรกด้วยหลักพุทธธรรมโดยอ้อมคือการกล่าวคำพญานาฬที่อ้างถึงหลักไตรลักษณ์เรื่องบุญบาปนรกสวรรค์ก็จะใช้วิธีการแทรกพุทธธรรมลงไปในเนื้อหาของบทพญานาฬ แต่มีที่ปรากฏน้อยมากพญานาฬที่พระสงฆ์นิมนต์นำไปใช้สอนคือพญานาฬชาติและพญาปริศนาธรรมซึ่งเป็นพญานาฬที่พระสงฆ์และผู้เฒ่าผู้แก่านิมนต์นำไปใช้สอนแก่พุทธบริษัทและบุตรหลานของชาวอีสาน เพื่อความเจริญก้าวหน้าและความรอบรู้การรู้จักแก้ปัญหาต่างๆในการ

^{๑๙} กระทรวงศึกษาธิการ, หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้วรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สกสศ. ลาดพร้าว, ๒๕๕๓), หน้า ๖.

^{๒๐} กระทรวงศึกษาธิการ, หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้วรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, หน้า ๔.

^{๒๑} พระเทพเวที, (ประยูรธรรมาภรณ์), พุทธศาสนากับการแนะแนว, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๔), หน้า คำนำ.

ดำเนินชีวิตของตนเองแนวคิดของพระสงฆ์ที่นำพญามาประยุกต์ในการสอนธรรมคือสอนให้ชาวบ้านเข้าใจถึงวัฒนธรรมทางคตินิยมเนติธรรมทางสังคมประเพณีที่ดั่งามของท้องถิ่นอีสาน^{๒๒}

๑.๖.๓ พระครูธรรมสารสุนนท์ (คำพัน ญาณวีโร) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในวรรณกรรมอีสานเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ผลจากการวิจัยสรุปได้ ๒ หลัก คือ ๑) หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับคุณธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัย พบว่า มีคุณธรรมที่สำคัญปรากฏ ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านการแสดงความรักต่อกันทั้งผู้ใหญ่และผู้เยาวตามฐานะ (๒) ด้านการบำเพ็ญเพียรภาวนาเพื่อความมุ่งหวังในอนาคตคือพระนิพพาน (๓) ด้านการเสียสละมีเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ (๔) ด้านความสันโดษเพื่อป้องกันอกุศลมูลที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาสอดแทรกในเชิงแนวคิดเท่านั้น นอกจากนี้การนำหลักธรรมมาสอดแทรกนั้นก็เพราะว่าผู้ประพันธ์ก็ดี ผู้อ่านก็ดี ล้วนเป็นชาวพุทธจึงต้องมีหลักแนวคิดทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกไว้ ๒) หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัย พบว่าก็ได้้นำหลักจริยธรรมมาสอดแทรกในเนื้อหาซึ่งมีจริยธรรมที่สำคัญปรากฏ ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านความกตัญญูที่สะท้อนให้คนเรารู้จักการตอบแทนคุณที่คนอื่นกระทำไว้แล้ว (๒) ด้านความรักความเมตตาที่สะท้อนให้คนเราเข้าใจธรรมชาติจิตใจของสัตว์ร่วมโลก (๓) ด้านทศพิธราชธรรมที่สะท้อนให้ผู้มีอำนาจในการปกครองได้เข้าใจผู้ใต้บังคับบัญชา ทำงานด้วยความสบายใจไม่กังวลเมื่อผู้บังคับบัญชามีธรรมประจำใจและ (๔) ด้านศีลธรรมที่สะท้อนให้ผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคมทุกคนต้องมีศีลธรรมประจำกาย^{๒๓}

๑.๖.๔ พระมหาไพศาล วิสาโล(ดิษฐ์พันธ์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง หลักธรรมในหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่น เรื่อง คนจริงจอมกะล่อน (คุนิมิตซึ) ซึ่งผลการวิจัยพบว่าเนื้อหา ภาพที่เกี่ยวข้องกับสื่อกุศลธรรมคือ อริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นโลกียธรรมเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วยหลักพุทธธรรม คือ ทุกข์ ความไม่สบายกายความไม่สบายใจ ซึ่งในการวิจัยนี้หมายถึง ความทุกข์ทางกายทุกข์ทางใจและแบบที่เป็นผลของอกุศลธรรมที่กล่าวในสมุทัย สมุทัยสาเหตุให้เกิดทุกข์ อันประกอบด้วย อกุศลธรรม ได้แก่ มิตเรียม นีวรณ อบายมุข มละ อุปกิเลส นิโรธ ความดับแห่งทุกข์ หมายถึง โลภีสุข มรรค ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์หรือวิธีการแก้ปัญหา หมายถึง กุศลธรรม อันได้แก่ อิทธิบาท จักร มิตระแท้ พละ นอกจากนี้การวิเคราะห์เนื้อหาภาพที่สื่อพุทธธรรมฝ่ายกุศลธรรมและอกุศลธรรม ด้วยการตีความ

^{๒๒} พระครูอภิรักษ์ชัยมงคล(พระมหาตักกิตติวณฺโณ(วงษ์มณี), “การศึกษาพญาเชิงจริยธรรมที่พระสงฆ์ชาวอีสานนำไปใช้สอน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

^{๒๓} พระครูธรรมสารสุนนท์ (คำพัน ญาณวีโร), “การวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในวรรณกรรมอีสานเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

ของเนื้อหาภาพเมื่อได้พบ ๑ เนื้อหาหรือ ๑ ภาพที่สื่อหลักพุทธธรรม จะทำการบันทึกความถี่เป็น ๑ ครั้ง จนครบ ๑๐ เล่ม^{๒๔}

๑.๖.๕ พระมหาสังเวียร ปญฺญาโร (ศรีมันตะ) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาพระครูสุภาจารวัฒน์ หลักพุทธธรรม หมายถึงการประมวลคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงประกาศและบัญญัติไว้เป็นที่ทราบกันว่าภายหลังพุทธปรินิพพานแล้วได้มีการรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเป็นระบบครบถ้วน อยู่ในรูปแบบที่เรียกกันว่าคัมภีร์พระไตรปิฎก เพื่อให้เป็นแหล่งสืบค้นคำสอนเดิมแท้ของพระพุทธเจ้า เป็นเสมือนตัวแทนของพระพุทธเจ้าพุทธธรรมนอกจากจะเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วยังรวมถึงความเป็นไปในชนม์ชีพและพระปฏิบัติของพระพุทธเจ้าที่สะท้อนออกมาให้ปรากฏในพุทธธรรมอีกด้วย ๑) เป็นที่รวบรวมหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างบริสุทธิ์ ๒) นำเสนอหลักการและสาระสำคัญของพระพุทธศาสนาอย่างครบถ้วนรอบด้านครอบคลุมและเป็นระบบอย่างชัดเจน ๓) เป็นมาตรฐานและเกณฑ์ของความเชื่อและการปฏิบัติของชาวพุทธทั่วไปทั้งในระดับชาวบ้านและพระภิกษุ พุทธธรรมมีค่าสำหรับวิถีชีวิตของมวลมนุษย์โดยเท่าเทียมกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะนำมาพัฒนาตนเองให้เกิดความสุขความเจริญอกงามในชีวิต^{๒๕}

๑.๖.๖ พระสมุห์พรเทพ ภาธมโม (โตแย้ง) ได้ทำวิจัย เรื่อง บทบาทการทำวัณนาในการเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนของนายชินกร ไกรลาส (ชิน ฝ่ายเทศ) ผู้วิจัยพบว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่อย่างเด่นชัดในบททำวัณนาของนายชินกร ไกรลาส แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ ๑ หลักธรรมที่ปรากฏในเนื้อหาการทำวัณนาของชินกรไกรลาสได้แก่ บุคคลหาได้ยาก พรหมวิหาร ๔ ทิศ ๖ รัตนะ ๓ คุณพระรัตนตรัย สวรรค์ ๖ กรรม ๒ กรรม ๓ มาร ๕ อปถกปฏิบัติ ส่วนที่ ๒ หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมและเครื่องประกอบพิธีกรรมการทำวัณนา ได้แก่ วรรณะ ๔ สุจริต ๓ เบญจศีล อริยทรัพย์ ๗ โลกุตระธรรม อกุศลมูล ๓ อวิชชา ห่วง ๓ ตัณหา ธรรม ๓ ปัญญา วิมุตติ ไตรสิกขา ๓ โพชฌงค์ ๗ ภาพ ๓ อัคคี ๓ วิสุทธิ วัฏฏะ^{๒๖}

^{๒๔} พระมหาไพศาล วิสาโล (ดิษฐพันธ์), “หลักธรรมในหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่น เรื่อง คนจริงจอมกะล่อน ดุณิมิตซี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๒๕} พระมหาสังเวียรปญฺญาโร (ศรีมันตะ), “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาพระครูสุภาจารวัฒน์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๒๖} พระสมุห์พรเทพ ภาธมโม (โตแย้ง), “บทบาทการทำวัณนาในการเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนของนายชินกร ไกรลาส (ชิน ฝ่ายเทศ)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

๑.๖.๗ พระมหาประพันธ์ สุวรรณมณี ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุงในจังหวัดนครศรีธรรมราช” สรุปได้ดังนี้เนื้อหาในวรรณกรรมหนังตะลุง เห็นว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้สอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมหนังตะลุงมากมายผสมผสานกันเป็นศิลปะการเล่นหนังตะลุง หลักธรรมที่ศึกษาได้มีมาก เช่น หลักกรรม ไตรลักษณ์ ทิศหก มงคลสูตร ๓๘ อบายมุข เป็นต้น หนังตะลุงมีอิทธิพลมาจากอินเดีย ขวา และมลายูเป็นการนำเสนอหลักธรรมผ่านวรรณกรรมหนังตะลุงถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าด้านวัฒนธรรมมาก มีผลโดยตรงต่อสังคมไทย เยาวชนและควรแก่การอนุรักษ์อย่างยิ่ง^{๒๗}

๑.๖.๘ พระมหาสมชัย สิริวฑฒโน ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในเพลงลูกทุ่งไทย” ได้กล่าวไว้ว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในเพลงลูกทุ่งทั้งโดยตรงและโดยอ้อม มีการจัดหมวดหมู่ตามหลักธรรมและด้านต่างๆ การวิจัยสรุปได้ว่า เพลงลูกทุ่งเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าด้านสาระเกี่ยวกับสังคม และด้านวิถีชีวิตของชาวนบทยไทยอย่างกว้างขวาง สะท้อนให้เห็นความเชื่อโดยทั่วไปของสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่พบมากในเพลงลูกทุ่ง ความเชื่อในเรื่องบุญกรรมได้บรรเทาความรุนแรงของปัญหาช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนซึ่งถืบตัวออกห่างจากกันมากขึ้นทุกที เพลงลูกทุ่งได้สะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ของคนไทยอย่างหนึ่งคือ ความเชื่อเรื่องบุญกรรม เรื่องชาติก่อนชาติหน้า ความเชื่อเรื่องเหล่านี้แม้จะไม่ใช่วิทยาศาสตร์ แต่ก็นับว่าเป็นข้อปลอบใจคนจนยามสิ้นหวังได้เป็นอย่างดี^{๒๘}

๑.๖.๙ พระมหาประหยัด ปณญาวโร (สุนนท์) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลำกลอน สรุปได้ว่า จริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอนมีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ จริยธรรมด้านจารีต และจริยธรรมด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา หลักจริยธรรมด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาจะเป็นคำสอนในเรื่องบุญบาป การเวียนว่ายตายเกิด นรก สวรรค์ ศิล ทาน พระศรีอริยเมตไตรย อบายมุข ความกตัญญู และกฎไตรลักษณ์ที่เป็นเรื่องอนิจจัง จริยธรรมด้านจารีตจะเน้นจริยธรรมของบุคคลในกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ หลักธรรมเป็นเรื่องบุญกรรม วิธีการสอนจริยธรรมที่ปรากฏที่ปรากฏในลำกลอนพบว่าลำกลอนมีวิธีการสอนจริยธรรม ๖ วิธี คือ สอนอย่างตรงไปตรงมา สอนโดยยกอุทาหรณ์หรือนิทานมาประกอบ สอนโดยการใช้วิธีโวหาร

^{๒๗} พระมหาประพันธ์ สุวรรณมณี, “ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุงในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๓).

^{๒๘} พระมหาสมชัย สิริวฑฒโน (ศรีนอก), “หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

เปรียบเทียบ สอนโดยอ้างสิ่งที่ชาวบ้านเชื่อศรัทธา สอนโดยวิธีกล่าวประชดประชัน และสอนโดยใช้ฉันทาภาษิต^{๒๙}

๑.๖.๑๐ พระมหาลำดวน วรปญโญ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในบทอาขยาน ผลจากการวิจัยเชิงวิเคราะห์พบว่า บทอาขยานนั้นมีการสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากมายจัดไว้เป็นหมวดๆ เมื่อจัดเป็นกลุ่มหลักธรรมแล้วได้ดังต่อไปนี้ ๑) ระดับประถมศึกษา มีสอดแทรกหลักธรรมทั้งสิ้น ๑๔ กลุ่ม คือ หลักธรรมเรื่องกตัญญูกตเวที หลักธรรมเรื่องสามัคคี หลักธรรมเรื่องวิริยะความเพียร หลักธรรมเรื่องปัญญา หลักธรรมเรื่องกรรม หลักธรรมเรื่องวาจา หลักธรรมเรื่องสัจจะ หลักธรรมเรื่องอภัยมุข หลักธรรมเมตตา หลักธรรมเรื่องอิทธิบาท ๔ หลักธรรมเรื่องสติ หลักธรรมเรื่องศีล หลักธรรมเรื่องไตรลักษณ์ ๒) ระดับมัธยมศึกษา มีหลักธรรมสอดแทรกอยู่ ๑๗ กลุ่ม คือ หลักธรรมเรื่องความกตัญญูกตเวที หลักธรรมเรื่องการคบมิตร หลักธรรมเรื่องวิริยะความเพียร หลักธรรมเรื่องปัญญา หลักธรรมเรื่องทาน หลักธรรมเรื่องกรรม หลักธรรมเรื่องวาจา หลักธรรมเรื่องสัจจะ หลักธรรมเรื่องอภัยมุข หลักธรรมเรื่องเมตตา หลักธรรมเรื่องอริยสัจ ๔ หลักธรรมเรื่องสันติ หลักธรรมเรื่องศีล หลักธรรมเรื่องโลกุตระธรรม ๙ หลักธรรมเรื่องจิต หลักธรรมเรื่องศรัทธาและหลักธรรมเรื่องพระพุทธานุภาพ นอกจากนี้บทอาขยานมีคุณค่าทางพุทธธรรมซึ่งเป็นคุณค่าที่สำคัญต้องกล่าวถึงเพราะจะมีผลเชิงพฤติกรรมของมนุษย์ให้เกิดความอ่อนโยน เช่น กรรมดีกรรมชั่ว การพูดด้วยไมตรีจิต การอ่อนน้อมถ่อมตน หลักธรรมให้สำเร็จความประสงค์ หลักธรรมเรื่องเมตตา เรื่องสามัคคี เป็นต้น^{๓๐}

๑.๖.๑๑ พระมหาวิจิ อจจา ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมจากพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส ผลการวิจัยพบว่า เป็นการศึกษาเฉพาะหลักจริยธรรมที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ ๑๒ เรื่อง คือ โคลงต้นเรื่องปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก ร่ายทำขวัญนาคหลวง ลิลิตตะเลงพ่าย ลิลิตกระบวนแห่พระกบินทัญหยาตราทางสถลมารคและทางชลมารค ตำราฉันทวรรณคดีและตำราฉันทมาตราพุดฉันทกล่อมช้างพังและกาพย์ขับไล่กล่อมช้างพัง สรรพสิทธิ์คำฉันท์ กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ สมุทโฆษคำฉันท์ตอนปลาย กลอนเพลงยาวเจ้าพระ และพระปฐมสมโพธิกถา ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมจากตำราฉันทวรรณคดี ๗ ชนิดจากฉันททั้งหมด ๕๐ ชนิด คือ ตะนุมนัชม้านท์ กุมารละลิตาฉันท จิตรปทาฉันท วิชชุมมालาฉันท มาณวะกะฉันท หละมุขฉันท และปหาสินี

^{๒๙} พระมหาประหยัด ปญญาวโร (สุนนท์), “ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลำกลอน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๓๐} พระมหาลำดวน วรปญโญ (พุทธพิมพ์), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในบทอาขยาน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

ฉันท์ ทั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะหลักจริยธรรมในด้านการดำเนินชีวิตและเศรษฐกิจ หลักจริยธรรมที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ของพระองค์เป็นหลักพุทธจริยธรรมที่พระองค์ใช้วิธีการสื่อสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่จิตใจของพุทธศาสนิกชนในรูปแบบวรรณคดี เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาทำความเข้าใจ และได้รับสารัตถธรรมจากการอ่านพระนิพนธ์ของพระองค์ ผู้ที่สนใจสามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ ๓ ด้าน คือ เกื้อกูลต่อชีวิตของตนเอง ผู้อื่น และเกื้อกูลทั้งตนเองและผู้อื่นด้วย^{๓๑}

๑.๖.๑๒ พระมหาสัมฤทธิ์ อธิญาโณ (บุตรพรหม) ได้ทำการวิจัยเรื่อง จริยธรรมที่ปรากฏในหนังสือละอองอีสาน : กรณีศึกษาบ้านสระแก้ว ตำบลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝางจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมของจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหนังสือละอองอีสาน หลักธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติระหว่างตัวละครที่แสดงออก โดยผ่านบทพากย์ บทกลอน บทเจรจาของหนังสือละอองอีสาน ประกอบด้วยข้อปฏิบัติระหว่าง บิดามารดากับบุตรธิดา พี่ชายกับน้องชาย มิตรกับมิตร กษัตริย์กับเสนาอำมาตย์ ราษฎร สามีกับภรรยา และหลักธรรมอื่นๆ ได้แก่ สัจจะ ความกตัญญูกตเวที อกุศลมูล การให้ทาน การทำให้บริสุทธิ์ การรักความยุติธรรม เป็นต้น^{๓๒}

๑.๖.๑๓ พระมหาสุรเดช สุรסקโก ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวรรณคดีไทย : ศึกษาเฉพาะกรณี เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อของคนในสังคมปัจจุบันส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งอิทธิพลที่ได้รับก็จะเข้าไปในเรื่องผีसाงเทวดาและภูติผีปีศาจ อันเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชนชาติไทยสมัยโบราณ ความเชื่อลักษณะเช่นนี้จะปรากฏเด่นชัดในด้านพิธีกรรมต่างๆ เพราะพิธีกรรมต่างๆ เหล่านั้นจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย นอกจากนั้นยังพบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดแทรกอยู่ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนมีอยู่มากมาย เช่น ความกตัญญู ความเกรงกลัวต่อบาปกรรม ไตรลักษณ์ ทศพิธราชธรรม คำสอนที่สำคัญและส่วนใหญ่ยอมรับนำไปปฏิบัติก็ได้แก่กรรมและไตรลักษณ์ โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนล้วนต้องตายและเวียนว่ายตายเกิดไปตามอำนาจของผลกรรมที่ตนได้กระทำเอาไว้ในชาตินี้และสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ก็ต้องดำเนินตามกฎไตรลักษณ์ซึ่งตนเองไม่สามารถบังคับได้ เป็นอย่างนี้ตลอดชีวิตและทุกชีวิต ซึ่งจากการศึกษาทำให้สามารถพบว่า ตัวละครในเรื่องเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนมีการดำเนินชีวิตตามคุณธรรม และบางครั้งตัวละครที่เด่นๆ ก็ดำเนิน

^{๓๑} พระมหาวิง อาจใจ, “ศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมจากพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๓).

^{๓๒} พระมหาสัมฤทธิ์ อธิญาโณ (บุตรพรหม), “จริยธรรมที่ปรากฏในหนังสือละอองอีสาน : กรณีศึกษาบ้านสระแก้ว ตำบลบ้านฝางอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ชีวิตชีวิตตามคุณธรรมเฉพาะกับคนที่มีความงามมากกว่าเท่านั้น แต่เบื้องหลังใช้ชีวิตแบบให้ตัวเองได้มีอำนาจหรือเรียกว่าใช้คนอื่นเป็นบันไดเพื่อให้ตนเองก้าวไปสู่ความสำเร็จนั่นเอง^{๓๓}

๑.๖.๑๔ พระมหาสุชาติ สุชาติ (สมมาตร) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมและวิธีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่ายจากการศึกษาสรุปได้ว่า หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณคดีลิลิตตะเลงพ่ายพบว่ามีหลักธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีทั้งหมด ๘ หมวดสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะใหญ่ๆ คือเนื้อความส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการปกครองบ้านเมืองสมัยกรุงศรีอยุธยาที่มีการทำสงครามเพื่อประกาศอิสรภาพจากประเทศพม่า จึงพบหลักธรรมสำหรับนักปกครองที่สามารถปกครองแผ่นดินโดยธรรมและยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชน ได้แก่ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ๑๒ ราชสดุดีหรือราชสังคหวัตถุราชพละ ๕ ส่วนหลักธรรมที่เป็นคำสอนทางด้านความประพฤติของมนุษย์ที่ควรปฏิบัติต่อกันในสังคม ได้แก่ ทศ ๖ มีปรากฏเพียงการทำหน้าที่ของบิดามารดากับบุตร สามีกับภรรยา เจ้านายกับบ่าว พระภิกษุกับคฤหัสถ์และมงคล ๓๘ มีปรากฏเพียง ๑๕ ประการคือ ๑) การไม่คบคนพาล ๒) การคบแต่บัณฑิต ๓) การบูชาคนที่ควรบูชา ๔) การได้สั่งสมบุญไว้ในปางก่อน ๕) ความเป็นผู้มีศีลปะ ๖) วาจาสุภาพ ๗) การบำรุงมารดาบิดา ๘) การสงเคราะห์ญาติ ๙) ความไม่ประมาทในธรรม ๑๐) ความเคารพ ๑๑) ความถ่อมตน ๑๒) ความกตัญญู ๑๓) ความอดทน ๑๔) การพบเห็นสมณะและ ๑๕) การสนทนารวมตามกาลและหลักธรรมที่เป็นหลักสัจธรรมมีความสำคัญต่อชีวิตของมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งปวงได้แก่ ไตรลักษณ์ กรรม หลักธรรมที่พบเหล่านี้เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการนำไปประยุกต์กับชีวิตประจำวันของบุคคลทุกระดับชั้น ตั้งแต่กลุ่มชนผู้ทำหน้าที่ปกครองบ้านเมืองจนถึงประชาชนทั่วไป นับได้ว่าเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ทรงคุณค่าควรแก่การประพฤติปฏิบัติเพื่อการดำรงรักษาไว้เพื่ออนุชนรุ่นหลังสืบต่อไป^{๓๔}

๑.๖.๑๕ พระสมคิด จารุณโม (อุทากิจ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิธีการสอดแทรกจริยธรรมในบทขับร้องสรภัญญ์อีสาน : ศึกษาเฉพาะกรณีบทขับร้องสรภัญญ์อีสานในเขตตำบลตาดทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาค้นพบว่า วิธีการสอดแทรกจริยธรรมในบทขับร้องสรภัญญ์อีสานในเขตตำบลตาดทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ใช้วิธีการสอดแทรกจริยธรรมโดยแต่งเป็นบทขับร้องสรภัญญ์อีสานไว้ ๓ ลักษณะ คือ ๑) การสอดแทรกจริยธรรมโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยยกหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาอ้างแล้วก็อธิบายเนื้อความหรือความหมาย

^{๓๓} พระมหาสุรเดช สุรסקโก, “อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวรรณคดีไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๓๔} พระมหาสุชาติ สุชาติ (สมมาตร), “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมและวิธีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่าย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

ของหลักธรรมนั้น ให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ และสามารถนำไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติได้ ถูกต้องดีงาม ๒) การสอดแทรกจริยธรรมโดยใช้ประเพณีฮีตคองของชาวอีสาน เป็นการยกประเพณีฮีตคองของชาวอีสานขึ้นมาอ้างนั้น ถือว่าเป็นอุบายอย่างหนึ่งในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในสังคม คือ ใช้บุญประเพณีตามฮีตต่างๆ ของชาวอีสานเป็นตัวกำหนด ๓) การสอดแทรกจริยธรรมโดยใช้นิทานหรืออุทาหรณ์ของชาวอีสาน เป็นการนำนิทานที่เป็นสื่อแห่งการสร้างสรรค์ความเข้าใจให้แก่สังคม ไม่ว่าจะเป็นนิทานพื้นฐาน หรือนิทานชาดก อันเป็นอดีตชาติกำเนิดของพระโพธิสัตว์ พร้อมทั้งเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นอุทาหรณ์สำหรับเตือนใจที่เกิดขึ้นตามยุคสมัย แล้วนำมาแต่งเป็นบทกลอนสรภัญญ์อีสานเพื่อเตือนสติ หรือเป็นแนวคิดพิจารณาว่าอะไรควร อะไรไม่ควรกระทำ เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติต่อไป^{๓๕}

๑.๖.๑๖ พระอินตอง อุตโตโม (ชัยประโคน) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาหลักจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้าน กรณีศึกษาการรับมืลาว เมืองทุละคม แขวงเวียงจันทน์ ประเทศลาว ผลการวิจัยค้นพบว่า จริยธรรมที่ปรากฏในบทเพลงขับมืนั้น ส่วนใหญ่เป็นจริยธรรมในทางด้านปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อต้องการจะประสบความสำเร็จในหน้าที่และการงาน สามารถดำรงตนอยู่ได้โดยไม่ทำความเดือดร้อนต่อสังคม เพราะฉะนั้นหลักจริยธรรมที่ปรากฏในบทเพลงมืนั้นเป็นส่วนมากจะพบในทางด้านคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่พบจึงมักจะกล่าวถึงเรื่อง คำสอนว่าด้วยบุญ บาป ศีล ทาน ความสามัคคี คำสอนว่าด้วยกตัญญูกตเวทียเป็นต้น ซึ่งเป็นความต้องการของประชาชนอยู่แล้วโดยเฉพาะประชาชนแขวงเวียงจันทน์ที่ได้ประพฤติปฏิบัติกันมาโดยตลอดจริยธรรมเป็นหลักธรรมว่าด้วยความประพฤติทางกาย ทางวาจา เพื่อปลูกฝังวินัยให้อยู่ในครรลองคลองธรรม มีความประพฤติดีงามในทางศีลธรรม นอกจากนี้ยังทำให้สังคมชาวแขวงเวียงจันทน์เกิดความสุข มีความสามัคคีกันในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ บางครั้งความร่ำรวยก็ไม่สามารถทำให้ครอบครัวหรือสังคมเกิดความสุขได้ แต่ความสงบสุขเกิดจากทุกคนมีศีล และมีจริยธรรมต่างหาก^{๓๖}

๑.๖.๑๗ กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวไว้ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ว่า วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่มุ่งแสดงหลักคำสอนและเน้นให้เห็นผลของความดีความชั่ว เช่น เรื่องไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาลิไทย) แห่งกรุงสุโขทัย มหาชาติคำหลวง พระราชนิพนธ์สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ในสมัยอยุธยา พระมาลัยคำ

^{๓๕} พระสมคิด จารุธมโม (อุทากิจ), “ศึกษาวิธีการสอดแทรกจริยธรรมในบทขับร้องสรภัญญ์อีสาน : ศึกษาเฉพาะกรณีบทขับร้องสรภัญญ์อีสานในเขตตำบลตาตอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๓๖} พระอินตอง อุตโตโม (ชัยประโคน), “ศึกษาหลักจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้าน กรณีศึกษาการรับมืลาว เมืองทุละคม แขวงเวียงจันทน์ ลาว”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

หลวง และนันทโพนันทศุตรคำหลวง พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ในสมัยอยุธยา ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก ผลงานเหล่ากวีในสมัยรัตนโกสินทร์ และปฐมโพธิ์กษัตริย์ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ในรัชกาลที่ ๓ เป็นต้น วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับสุภาษิตคำสอนมุ่งแสดงแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนในสังคม เช่น สุภาษิตพระร่วง สำนวนที่จารึกไว้บนแผ่นศิลา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กฎหมายสอนน้องคำฉันท์ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส โคลงโลกนิติ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร อิสรญาณภิชิต พระนิพนธ์หม่อมเจ้าอิศรญาณ โคลงโสฬสไตรยางค์และโคลงนฤพุนาการ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น ในคำสอนในโคลงโลกนิติเป็นคำสอนที่ให้ข้อคิดเตือนใจ และให้ข้อแนะนำที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนในสังคมมุ่งสอนให้เป็นคนดีและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องในสังคม สอนให้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังมีนิทานชาดกอีกหลายเรื่องที่น่าสนใจมาแต่งสำหรับการอ่าน ฟัง และแสดงมหรสพเพื่อความบันเทิงโดยแฝงหลักธรรมคำสอนไว้ด้วย เช่น เสือโคคำฉันท์ สรรพสิทธิ์คำฉันท์^{๓๗}

๑.๖.๑๘ ดวงทิพย์ โรจน์กิตติการ ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมอิงพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีเรื่องจอมจักรพรรดิอโศก ผลจากการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า คติธรรมและวรรณคดีที่มีต่อชีวิตในเรื่องจอมจักรพรรดิอโศกพบว่าเรื่องจอมจักรพรรดิอโศกมีเนื้อหาที่หนาแน่นด้วยสาระและข้อคิดที่ช่วยชี้แนะแนวทางที่พึงประพฤติปฏิบัติอันเป็นประโยชน์ต่อชีวิตหากรู้จักนำไปประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตประจำวัน นอกจากนั้นยังมีหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาแทรกอยู่ทั่วไป ตลอดทั้งเรื่องแต่กฎแห่งกรรมเป็นธรรมที่ถูกเน้นให้ความสำคัญในวรรณกรรมเรื่องนี้ โดยคติธรรมในเรื่องกฎแห่งกรรมมีว่ามนุษย์ที่เกิดมาต้องประสบกับความทุกข์ตั้งแต่เกิดจนตาย ความมากมายของทุกข์เป็นไปตามกฎแห่งกรรมผู้กระทำความดีย่อมได้รับวิบากแห่งกรรมนั้นเสมอ บุญบาปย่อมตามบุคคลราวกับเงาตามตัว ไม่มีผู้ใดฝ่าฝืนกฎแห่งกรรมได้ หลักธรรมนี้จึงช่วยให้คนดำเนินพฤติกรรมที่ดีงาม นอกจากนั้นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปกครองบ้านเมือง เพื่อควบคุมความประพฤติและสร้างจริยธรรมในหมู่ราษฎร ยิ่งจะอำนวยประโยชน์ให้สังคมเป็นสังคมที่สงบสุข เพราะเมื่อประชาชนมีศีลธรรมแล้วการปกครองก็จะเป็นไปด้วยความราบรื่น เรื่องจอมจักรพรรดิอโศกเป็นวรรณกรรมที่มีการเรียงร้อยเนื้อเรื่องดี องค์ประกอบของนวนิยายได้รับการประพันธ์อย่างมีศิลปะ หลักธรรมและคติธรรมในเรื่องสามารถกลมกลืนจิตใจบุคคลให้ดีขึ้นประณีตขึ้นตามลำดับจึงเป็นวรรณกรรมที่ช่วยเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธศาสนาได้ดี

^{๓๗} กระทรวงศึกษาธิการ, หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้วรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, หน้า ๕.

แนวหนึ่งเมื่ออ่านเรื่องจอมจักรพรรดิอโศกจบลง ผู้อ่านจะพบกับความสุขใจความสงบใจ ปัญญาที่เพิ่มขึ้นเหนือสิ่งอื่นใดคือเกิดความคิดที่ต้งามทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้มีคุณค่า^{๓๘}

๑.๖.๑๙ เสนาะ เทียรทอง ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในพุทธศิลป์ : ศึกษาเฉพาะกรณีของพระครูอุภัยภาดาทร (หลวงพ่อบอม) วัดไผ่โรงวัว จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่าสำหรับประติมากรรมที่ปั้นรูปแปดประเภทต่าง ๆ นั้นจะพบว่าแปดส่วนใหญ่จะถูกปั้นขึ้นมาเพื่อเป็นสื่อสอนเตือนสติเตือนใจให้ผู้เข้ามาชมเกรงกลัวต่อผลการทำความชั่ว ในส่วนประติมากรรมและจิตรกรรมตามอุโบสถวิหารหรือปราสาทจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับผู้ที่ทำความดีเมื่อชีวิตดับลงแล้วจึงได้ไปสู่สุคติโลกสวรรค์ที่มีแต่ความสวยงามความสุขสำราญ พระครูอุภัยภาดาทรได้สร้างสิ่งเหล่านี้เพื่อให้เป็นกำลังใจแก่ผู้ที่กำลังจะประกอบความดีว่าถ้าทุกคนทำความดีทั้งทางกายวาจาและใจผลหรืออานิสงส์ที่ได้รับคือภพภูมิที่สุขสบายสวยงาม โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าการสร้างพุทธศิลป์วัตถุของพระครูอุภัยภาดาทรนั้นแต่ละประเภทจะมีพุทธธรรมหรือหลักธรรมแทรกสอนไว้เพื่อเป็นข้อคิดเตือนสติให้ผู้เข้ามาชมได้ละความชั่วและทำความดี เช่น การรักษาศีลการให้ทานการเจริญภาวนา (ละกายวาจาใจที่ทุจริตและเพียรพยายามรักษากายวาจาใจให้สุจริต) จากการวิจัยภาคสนามได้พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติในการเผยแพร่ธรรมโดยผ่านพุทธศิลป์วัตถุว่าการเข้าชมพุทธศิลป์วัตถุภายในวัดไผ่โรงวัวมีอิทธิพลต่อความคิดในการละเว้นความชั่วทางกายวาจาและใจแล้วหันมาสร้างคุณงามความดีทางกายวาจาและใจ เช่น การรักษาเบญจศีลได้แก่การเว้นจากการฆ่าสัตว์สิ่งมีชีวิตาล๑การเว้นจากการลักทรัพย์สินของผู้อื่นได้ให้ การเว้นจากการประพฤติผิดในกามกับสามีหรือภรรยาหรือบุตรที่ยังอยู่ในการคุ้มครองของพ่อแม่ผู้ปกครอง การเว้นจากการพูดเท็จและการเว้นจากการดื่มสุราของมึนเมาทุกประเภทรวมถึงสิ่งเสพติดต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็ต้องประพฤติตนอยู่ในเบญจธรรมอันได้แก่การมีความเมตตากรุณาต่อสิ่งมีชีวิตที่เป็นเพื่อนร่วมโลกการประกอบอาชีพที่สุจริตการประพฤติตนให้มีสันโดษในคุ้มครองของตนเองการพูดที่เป็นสัตย์จริงสร้างประโยชน์ทั้งแก่ตนและผู้อื่นการประพฤติตนให้มีสติอยู่เสมอ นอกจากนั้นยังสอนให้คนชมรู้ถึงโทษของความอกตัญญูเนรคุณต่อบิดามารดาแล้วมีความคิดที่จะตอบแทนบุญคุณของบุพการีสุดท้ายคือการเจริญสติภาวนาที่ได้จากการดูการชมรูปปั้นพระพุทธรูปปางต่างๆจนทำให้ผู้เข้ามาชมเกิดความปิติศรัทธาในพระพุทธรูปเจ้าเพราะมองครั้งใดก็เกิดความผ่องใสสงบเย็นมีความสุขสงบ^{๓๙}

^{๓๘} ดวงทิพย์ ไรจน์กิตติการ, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมอิงพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีเรื่องจอมจักรพรรดิอโศก”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๓๙} เสนาะ เทียรทอง, “ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในพุทธศิลป์ : ศึกษาเฉพาะกรณีของพระครูอุภัยภาดาทร (หลวงพ่อบอม) วัดไผ่โรงวัวจังหวัดสุพรรณบุรี”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

๑.๖.๒๐ ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนกุล กล่าวว่าไว้ในงานวิจัย เปรียบเทียบลักษณะวรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา อีสาน และภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า สังข์ศิลป์ชัยเป็นวรรณกรรมคำวขอที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายเรื่องหนึ่ง แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทร้อยกลกับร้อยแก้ว เป็นสำนวนเทศน์ ผู้ฟังได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้คติธรรมและเป็นการสอนศีลธรรมในขณะเดียวกัน^{๔๐}

๑.๖.๒๑ ศรีธัญญ์ อยู่สุขชี ได้กล่าวไว้ในหนังสือ เล่าเรื่องวรรณคดีไทย ภาพยนตร์ไชยสุริยา ว่าสุนทรภู่ได้ใช้เทศนาโวหารในการสั่งสอนจริยธรรม โดยให้ตัวละครเป็นผู้สั่งสอนซึ่งกันและกันผู้อ่านก็จะได้รับข้อคิดทางจริยธรรมไปโดยไม่รู้สึกว่ามีใครมาสั่งสอนโดยตรง โดยสอนในเรื่องกฎแห่งกรรมเพื่อจะสอนให้คนทำดี ละเว้นความชั่ว เกรงกลัวบาปกรรม และยังกล่าวว่า การทำบุญทำทาน ปฏิบัติธรรมและมีความเมตตา กรุณา จะลดบันดาลให้ได้รับความสุขความสบายในสรวงสวรรค์ หลังจากตายไปแล้ว เทศนาที่สุนทรภู่ได้พรรณนาไว้นอกจากจะเป็นเครื่องเตือนใจให้ผู้อ่านรู้ว่า หากทำดีแล้วจะได้ผลดีตอบสนองแล้ว ยังสร้างอารมณ์สะเทือนใจ ทำให้ผู้อ่านยอมรับและปฏิบัติตามอีกด้วย^{๔๑}

๑.๖.๒๒ อุดมพร คัมภีรานนท์ ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องพระมาลัยคำหลวง ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องพระมาลัยคำหลวงนี้เจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศไชยเชษฐาสุนทรวิวงศ์ทรงนิพนธ์ขึ้น อันเป็นความเชื่อของพุทธศาสนิกชนทุกยุคทุกสมัย พระมาลัยกลอนสวดก็ได้กล่าวเรื่องนี้ไว้ชัดเจนเช่นกัน ในด้านความเชื่อผู้วิจัยพบว่า พุทธศาสนิกชนเชื่อในเรื่องนรกสวรรค์ เมื่อกระทำความอกุศลกรรม ตายไปก็ไปเกิดในอบายภูมิ หากกระทำความกุศลกรรม ตายไปก็จะได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี พุทธศาสนิกชนเชื่อในเรื่องของกรรม อันเป็นการกระทำที่ประกอบไปด้วยเจตนาทางกาย วาจา และใจ กรรมและผลของกรรมมีเหตุปัจจัยสนับสนุนทำกรรมดีก็ได้ดี ทำกรรมชั่วก็ พุทธศาสนิกชนเชื่อเรื่องพระศรีอริยเมตไตรย และการฟังเทศน์มหาชาติ นอกจากนั้นยังพบว่า หลักธรรมที่ปรากฏในเรื่องนรก เช่น ทาน ปัญญา บุญกุศล พระรัตนตรัยหลักธรรมที่ปรากฏในสวรรค์ เช่น อริยสัจ ๔ ความกตัญญู ศีล การฟังธรรม กุศลกรรม หลักธรรมที่ปรากฏในส่วนของพระศรีอริยเมตไตรย เช่น การทำบุญกุศล สมาทานศีล ฟังธรรม ความไม่ประมาท สัมมาทิฎฐิ ทมะ ขันติ จาคะ เป็นต้น^{๔๒}

^{๔๐} ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนกุล, เปรียบเทียบลักษณะวรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา อีสาน และภาคใต้ในรายงานการสัมมนาทางวิชาการวรรณกรรมล้านนา เล่ม ๑, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๓.

^{๔๑} ศรีธัญญ์ อยู่สุขชี, เล่าเรื่องวรรณคดีไทย ภาพยนตร์ไชยสุริยา, (กรุงเทพมหานคร: เอพี กราฟฟิคดีไซน์และการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๖๕ - ๖๖.

^{๔๒} อุดมพร คัมภีรานนท์, “การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องพระมาลัยคำหลวง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทย เป็นเพียงภาพกว้างๆเท่านั้น ยังไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดที่ลึกซึ้งในหลักสูตรการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ทั้งยังไม่มี ความชัดเจนพอ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรหนังสือเรียนภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อให้เข้าใจ แจ่มแจ้ง มีความชัดเจน เป็นประโยชน์ต่อการ ศึกษาและค้นคว้าสืบไป

๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยจะศึกษาค้นคว้ารวบรวมเนื้อหาเรื่องพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักข์ ประเภทบทร้อยกรองตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ในเอกสาร ซึ่งมีลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทยและบาลี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙,

๑.๗.๒ ศึกษาค้นคว้าชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสสอื่นๆ หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิจักข์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ งานวิจัย และหนังสือเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๓ วิเคราะห์ ข้อมูลตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๗.๔ ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆที่นำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน จำนวน ๑๐ รูป/คน คือ พระครูวัชรเมธคุณ พระครูวัชรชัยคุณ พระมหาทองสุข เตชปัญโญ พระเกิด ฐิตญาโณ นางภัทธีนันท์ สุราราช นางสาวอภิญญา พรหมนิล นางพรศิริ รมจะโปะ นางโชติมาภรณ์ ศรีวรรณ นายนพพล รักษ์แพทย์ และนายสุรัตน์ อินทวัฒน์วงษา

๑.๗.๕ เรียบเรียง และสรุปผลการวิจัยพร้อมเสนอแนะ

๑.๗.๖ เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตีความ และแปลความ

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบและเข้าใจประวัติและเนื้อหาความเป็นมาวรรณคดีวิจักข์ประเภทบทร้อยกรอง

๑.๘.๒ ทำให้ทราบและเข้าใจหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักข์ ประเภทบทร้อยกรอง

๑.๘.๓ ทำให้ทราบและเข้าใจคุณค่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักข์ประเภทบทร้อยกรองที่มีต่อสังคมไทย